

УДК 378.147.15

Аліна Дрокіна

ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-МЕТОДИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Стаття присвячена проблемі формування інформаційно-методичної компетентності майбутніх учителів початкової школи. На основі аналізу сучасних психолого-педагогічних досліджень обґрунтовано доцільність удосконалення процесу навчання майбутніх учителів початкових класів шляхом формування в них інформаційно-методичної компетентності. З'ясовано, що інформаційно-методична компетентність є однією з найважливіших складових професійної компетентності педагога; виражає єдність теоретичної та практичної готовності фахівця до подальшої професійної діяльності в умовах інформатизації освіти.

Ключові слова: інформаційно-комунікаційні технології, професійна компетентність, інформаційно-методична компетентність, підготовка майбутніх учителів початкової школи.

Стаття посвящена проблеме формирования информационно-методической компетентности будущих учителей начальной школы. На основе анализа современных психолого-педагогических исследований обоснована целесообразность совершенствования процесса обучения будущих учителей начальных классов путем формирования у них информационно-методической компетентности. Выявлено, что информационно-методическая компетентность является одной из важнейших составляющих профессиональной компетентности педагога; выражает единство теоретической и практической готовности специалиста к дальнейшей профессиональной деятельности в условиях информатизации образования.

Ключевые слова: информационно-коммуникационные технологии, профессиональная компетентность, информационно-методическая компетентность, подготовка будущих учителей начальной школы.

This article is devoted to the problem of formation of informational and methodical competence of future primary school teachers. The feasibility of improving the process of training of the future primary school teachers by formation of their informational and methodical competence was justified based on the analysis of the modern psychological and pedagogical researches. It is revealed that the informational and methodical competence is one of the most important components of professional competence of the teacher. It expresses the unity of theoretical and practical readiness of a specialist for future

professional activity in the conditions of informatization of education. It is based on a set of psychological and pedagogical, methodological and substantive knowledge, abilities, skills, experience, motivation and personal qualities of the students in their future professional activities. The study identified conditions for successful development of the informational and methodical competence of future primary school teachers in any pedagogical higher educational institution: organizational conditions, teaching conditions, psychological and pedagogical conditions, material and technical conditions.

Key words: *information and communication technologies, professional competence, informational and methodological competence, training of future primary school teachers.*

Сучасний період розвитку суспільства, що характеризується проникненням інформаційних технологій у різні сфери діяльності людини, спричинює необхідність удосконалення підготовки майбутніх фахівців. Триває реформування освітніх процесів в Україні, спрямоване на модернізацію системи вищої професійної освіти. Основні положення щодо національної освіти і ролі педагогічних кадрів знайшли відображення у законах України «Про освіту», «Про вищу освіту», Державній національній програмі «Освіта» (Україна XXI століття), Національній стратегії розвитку освіти в Україні, Державній програмі «Вчитель», Концепції «Нової української школи». Зазначені документи відображають нові вимоги до структури змісту освіти і умов реалізації освітнього процесу, що передбачає кардинальну зміну процесу підготовки педагогів в контексті інформаційного освітнього середовища. У зв'язку з цим особливого значення набуває проблема підготовки майбутніх учителів початкових класів до професійної діяльності в умовах інформатизації освіти.

Актуальність проблеми модернізації педагогічної освіти зумовлена суперечністю між потребами держави в якісній підготовці випускників і відсутністю чіткої стратегії модернізації системи професійної освіти, спрямованої на їх підготовку. Основні завдання ВНЗ спрямовані на формування і розвиток кваліфікованих спеціалістів, які повинні бути компетентними у своїй галузі, мати високі професійні знання, уміння та навички. У зв'язку з масовим впровадженням інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) в систему освіти значно зросли вимоги до рівня професійної компетентності, в тому числі й до інформаційно-методичної компетентності педагогічних кадрів.

Мета проведеного дослідження полягає в з'ясуванні суті поняття «інформаційно-методична компетентність» (ІМК), аналізі процесу формування ІМК майбутніх вчителів початкової школи; визначенні умов формування інформаційно-методичної компетентності у педагогічному ВНЗ.

Проблемою підготовки майбутніх педагогів у сфері використання інформаційних та комунікаційних технологій – І. Д. Бех, М. І. Жалдак, І. А. Зязюн, Г. С. Костюк, Н. В. Морзе, Н. Г. Ничкало, В. В. Рибалка та ін. Проблема професійної компетентності розкрита в працях Л. В. Банашко, В. П. Бездухова, Н. М. Бібік, С. У. Гончаренка, Є. Ф. Зесра, Н. Г. Ничкало, О. В. Овчарука, Б. С. Крищук, А. К. Маркової, О. М. Севастьянова, С. І. Тафінцева, А. В. Хуторського та ін. Аналіз наукової літератури свідчить, що однією із актуальних проблем є дослідження проблеми щодо вдосконалення процесу підготовки майбутнього учителя початкової школи в умовах інформатизації освіти.

Аналіз праць педагогів-дослідників засвідчив, що найважливішою умовою успішної професійної діяльності учителя є компетентність. Під *професійною компетентністю* педагога розуміють сукупність його особистісних якостей, загальної культури та кваліфікаційних знань, умінь, методичної майстерності, гармонійна інтеграція яких у педагогічній діяльності дає оптимальний результат[4]. На розвиток професійної компетентності майбутнього учителя в сучасних умовах істотно впливає процес інформатизації системи освіти, відводячи особливу роль упровадженню нових інформаційних технологій у навчально-виховний процес.

У складі професійної компетентності значну роль відіграє *інформаційно-методична компетентність* (ІМК), яка визначає практичну діяльність фахівця та впливає на ефективність навчального процесу. У нашому дослідженні інформаційно-методична компетентність учителя початкової школи розглядається як особлива системна якість фахівця, що являє собою упорядковану сукупність компетенцій в області професійних методик навчання, інформаційно-комунікаційних та освітніх технологій. У своїх дослідженнях В. Валюк зазначає, що інформаційно-методична компетентність виконує наступні освітні функції: адаптивно-коригуючу, стимулюючо-розвиваючу, нормативно-оцінюючу [2, с. 60]. Інформаційно-методична компетентність накопичує й структурує всі групи професійно-педагогічних компетенцій і проявляється в можливості виконання різноманітних професійних функцій на основі інтеграції інформаційних, методичних і предметних компетентностей. Тому її особливостями є поліфункціональність, акумулятивність і самоорганізованість [2; 3].

Інформаційно-методична компетентність пов'язана з вибором технологій навчання, засобів, форм і методів педагогічного впливу, способів формування знань, навичок і умінь учнів. Інформаційно-методична компетентність включає широке коло практичних умінь в області застосування ІКТ, підкріплених професійним досвідом, що дозволяє вирішувати завдання наукового, пошукового, навчального, контролюючого, мотиваційного, рефлексивного, пізнавального характеру.

Дослідниця І. В. Коробова виділяє такі *способи* формування

інформаційно-методичної компетентності майбутнього учителя: спостереження навчального процесу з предмету, що проводиться з використанням комп'ютера як дидактичного засобу навчання (пасивний спосіб); занурення в навчальний процес, що супроводжується використанням інформаційних технологій, в якості учителя під час ділової гри (активний спосіб) [5, с. 167].

Аналіз публікацій досліджень багатьох вчених дає підстави стверджувати, що інформаційно-методична компетентність майбутніх учителів початкової школи формується в інформаційно-освітньому середовищі з використанням ІКТ (Інтернет, Web-технології, електронна пошта, електронні конференції, мережеві спільноти та ін.), а також в умовах безперервної самоосвіти.

Слід зазначити, що формування інформаційно-методичної компетентності майбутнього вчителя початкової школи як одного з найважливіших компонентів сучасного педагогічного професіоналізму буде результативним і ефективним, якщо процес формування ІМК проектуватиметься як відкрита, багатоконпонентна динамічна система, яка інтегрує в собі спеціальну, інформаційну, психолого-педагогічну і предметно-дидактичну підготовку майбутніх фахівців за урахування певних умов формування інформаційно-методичної компетентності у майбутніх учителів початкових класів у педагогічному ВНЗ. Серед них: *організаційні умови* (забезпечення оновлення варіативної частини основної професійної освітньої програми та коригування робочих програм навчальних дисциплін з урахуванням розвитку інформаційного освітнього середовища ВНЗ; реалізація програм різних видів практик за обов'язкових умов активного впровадження ІКТ; організація підвищення кваліфікації викладачів ВНЗ в області застосування інноваційних педагогічних технологій, заснованих на використанні засобів ІКТ тощо); *методичні умови* (забезпечення реалізації системно-діяльнісного підходу в навчанні студентів факультету початкової освіти; активне використання інноваційних педагогічних технологій, сучасних методів і засобів навчання; раціональне поєднання різних видів і форм занять у ВНЗ, що забезпечать якісну загальну і методичну підготовку майбутнього вчителя початкових класів тощо); *психолого-педагогічні умови* (психологічна готовність викладачів та студентів до активного використання ІКТ в освітній діяльності; сформованість мотивації до майбутньої професійної діяльності у майбутніх фахівців; наявність у студентів професійно необхідних особистісних якостей (організаторські, комунікативні, дослідницькі, творчі та ін.); орієнтація навчально-виховного процесу на виявлення, підтримку та подальший розвиток особистісних і професійних якостей студентів тощо); *матеріально-технічні умови*, що передбачають забезпечення освітнього процесу у ВНЗ сучасною комп'ютерною технікою, мультимедійним та навчальним обладнанням.

Слід наголосити, що для ефективного формування інформаційно-методичної компетентності майбутніх фахівців на факультеті початкової освіти велика увага має надаватися дисциплінам саме для вивчення теоретичних та практичних основ використання інформаційних технологій. Також вважаємо, що включення студентів у дослідницьку діяльність, що полягає у виконанні курсових, дипломних і магістерських робіт, ефективно впливає на формування ІМК майбутніх фахівців. Під час написання дипломних робіт щорічно наукові керівники спрямовують студентів факультету початкової освіти на вибір теми дипломного дослідження з урахуванням науково-технічного прогресу в освіті.

Для реалізації світових і державних стратегій із розвитку сучасної підготовки вчителів в умовах інформатизації освіти на сьогодні розроблені основні проекти, які активно використовуються в Україні та безперечно позитивно впливають на формування інформаційно-методичної компетентності майбутніх учителів початкової школи. Так, Європейською комісією була започаткована Програма навчання протягом життя (Lifelong Learning Programme). Не меншої уваги заслуговують Проект Інституту інформаційних технологій в освіті ЮНЕСКО (UNESCO Institute for Information Technologies in Education) «ІКТ у професійній діяльності вчителів», проект «Teach-IT.net». Все більшої популярності набуває програма Intel «Навчання для майбутнього» («Teach to the Future»). Курси, пропонувані в рамках програми Intel «Навчання для майбутнього» та «Шлях до успіху», побудовані на модульній основі і проводяться в тренінговій формі.

Для реалізації світових і державних стратегій з розвитку сучасної підготовки вчителів в умовах інформатизації освіти на сьогодні розроблені основні проекти, які активно використовуються в Україні та безперечно позитивно впливають на формування інформаційно-методичної компетентності майбутніх учителів початкової школи. Так, Європейською комісією була започаткована Програма навчання протягом життя (Lifelong Learning Programme). Не меншої уваги заслуговують Проект Інституту інформаційних технологій в освіті ЮНЕСКО (UNESCO Institute for Information Technologies in Education) «ІКТ у професійній діяльності вчителів», проект «Teach-IT.net». Все більшої популярності набуває програма Intel «Навчання для майбутнього» («Teach to the Future»). Курси, пропонувані в рамках програми Intel «Навчання для майбутнього» та «Шлях до успіху», побудовані на модульній основі і проводяться в тренінговій формі. Цікавою тенденцією, що набуває популярності з кожним роком, на сьогодні є можливість студентів брати участь у міжнародних освітніх програмах, а також отримувати гранти розвитку, що надаються на навчання, дослідження, участь у заходах тощо. Міжнародні проекти є одним із найбільш сучасних умотивованих способів успішного формування інформаційно-методичної компетентності у

майбутніх вчителів початкових класів.

Таким чином, невід'ємною частиною професійної компетентності майбутнього вчителя початкових класів у нових інформаційних умовах повинна стати інформаційно-методична компетентність, в результаті якої формуються нові професійно-значущі якості особистості фахівця, підвищується його інтелектуальний потенціал і конкурентоспроможність.

Проведене дослідження не вичерпує усіх аспектів окресленої проблеми. Перспективним напрямом дослідницької діяльності вважаємо розробку системи формування інформаційно-методичної компетентності майбутнього вчителя початкової школи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Биков В. Ю. Сучасні завдання інформатизації освіти [Електронний ресурс] / В. Ю. Биков // Інформаційні технології і засоби навчання. – 2010. – № 1 (15). – Режим доступу : <http://www.ime.edu-ua.net/em.html>
2. Валюк В. Методологічні основи системи формування інформаційно-методичної компетентності майбутнього вчителя хімії / В. Валюк // Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету. – 2012. – Ч. 4. – С. 59–65
3. Жалдак М. І. Модель системи соціально-професійних компетентностей вчителя інформатики / М. І. Жалдак, Ю. С. Рамський, М. В. Рафальська // Комп'ютерно-орієнтовані системи навчання. – Київ: НПУ ім. М. П. Драгоманова. – 2009. – № 7 (14). – С. 3–10
4. Концепція педагогічної компетентності майбутніх учителів у системі ступеневої підготовки спеціалістів початкової ланки освіти / Л. В. Банашко, О. М. Севастьянова, Б. С. Крищук, С. І. Тафінцева. – Режим доступу: <http://www.kgra.km.ua>. – Назва з екрану
5. Коробова І. В. Формування інформаційно-методичної компетентності майбутнього учителя фізики / І. В. Коробова // Інформаційні технології в освіті. – 2011. – Вип. 9. – С. 163–168
6. Проект Національної стратегії розвитку освіти в Україні на 2012–2021 роки // Вища школа. – 2013. – № 2. – С. 102.
7. Садовая В. В. Формирование профессиональной компетентности будущего учителя начальной школы в информационно-образовательной среде / В. В. Садовая // КПЖ. 2013. – № 2 (97). – С. 27–32.